

ชื่อเรื่อง : การจัดการความรู้ภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีชาวอีสาน
คณะนักวิจัย : กฤษฎา ศรีธรรมมา, เชษฐา จักรไชย, นัยนา ประทุมรัตน์, เมตตา เก่งชูวงศ์
ปริญ นิลแสงรัตน์, ศรีรินทร์ ทองธรรมชาติ และอรนุช วงศ์วัฒนาเสถียร
หน่วยงาน : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมกับคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ปีที่พิมพ์ : ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์ภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพตามวิถีชาวอีสานในด้านต่างๆ ด้วยวิธีการสำรวจจากงานวิจัยที่มีบันทึกตำรายาและวิธีการรักษาสุขภาพของชาวอีสานในตำรายาโบราณแล้วทำการสังเคราะห์ โดยได้ทำการคัดสรรศึกษาจำนวน ๗ ผลงานวิจัย ซึ่งข้อมูลองค์ความรู้และปัญหาจากการสังเคราะห์ดังกล่าว จะนำมาเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการความรู้ (Knowledge management) ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในอดีตและภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านปัจจุบันในการดูแลรักษาสุขภาพของชาวอีสาน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์และจัดกระบวนการ Focus group หมอพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงในภาคอีสานจำนวน ๑๓ คน โดยใช้เทคนิค Snow ball และนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพของชาวอีสานที่ได้ถ่ายทอดไปสู่กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๓ ครั้ง และจัดทำฐานข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิปัญญา

ผลการวิจัยเป็นดังนี้

๑) ผลการสังเคราะห์ภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพของชาวอีสาน พบว่า การรักษาโรคภัยไข้เจ็บจะรักษาตามสาเหตุของการเกิดโรค ซึ่งมีสาเหตุ ๕ ประการ ได้แก่ การเจ็บป่วยเกิดจากร่างกายเสื่อมไปตามธรรมชาติ(สัจธรรม) ถูกผีร้าย ไสยศาสตร์ ขวัญหาย กรรมในอดีตชาติ และกรรมในปัจจุบัน ส่งผลให้ชาวอีสานมีวัฒนธรรมในการดูแลรักษาสุขภาพแบบผสมผสาน (Complementary care) อาทิ ใช้สมุนไพรรักษาโรคทางร่างกาย ใช้เวทมนต์คาถาขับไล่ผีร้าย ใช้โภชนาการ(ชะล่า) ใช้พิธีสู่ขวัญ ใช้การปฏิบัติธรรมเสริมกำลังใจให้แก่คนป่วย และดูแลรักษาสุขภาพของคนป่วยแบบองค์รวม (Holistic care) ให้บรรลุเป้าหมาย คือ ผู้ป่วยมีสุขภาพแข็งแรงจิตใจเข้มแข็ง และจิตวิญญาณที่สมบูรณ์ (Explicit knowledge)

๒) หมอพื้นบ้านอีสานมีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพคนป่วย รวมถึงแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการรักษาเฉพาะโรค (Tacit knowledge and personal knowledge) ให้ทันต่อโรคที่ชาวบ้านในชุมชนเป็นอยู่ใน

ปัจจุบัน

๓) ผลการประเมินการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่กลุ่มเป้าหมายเป็นดังนี้

- ครั้งที่ ๑ การถ่ายทอดความรู้เรื่อง “การอ่านอักษรไทยโบราณ (อักษรตัวธรรมอีสาน) เบื้องต้นในคัมภีร์ยาพื้นบ้านอีสาน” โดยกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาภาษาไทย นักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาบรรณารักษ์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม รวมจำนวน ๔๓ คน พบว่า โครงการได้รับความพึงพอใจโดยรวมในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๗๒

- ครั้งที่ ๒ การถ่ายทอดความรู้เรื่อง “การเรียนรู้การใช้สมุนไพรในท้องถิ่นและภูมิปัญญาในการผลิตยาพื้นบ้านอีสาน” โดยกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน และบุคคลทั่วไปที่สนใจ รวมจำนวน ๓๖ คน พบว่า โครงการได้รับความพึงพอใจโดยรวมในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๘๑

- ครั้งที่ ๓ การถ่ายทอดความรู้เรื่อง “การจัดการความรู้ภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพของชาวอีสานจากหมอยาพื้นบ้านอีสานดีเด่น” โดยกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยนักศึกษาหลักสูตร(พิเศษ) แพทย์แผนไทยของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม บุคลากรทางการแพทย์ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม และบุคคลทั่วไปที่สนใจ รวมจำนวน ๒๓ คน พบว่า โครงการได้รับความพึงพอใจโดยรวมในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๓๘

๔) ฐานข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่นได้จัดทำในรูปแบบซีดี เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิปัญญา

Research	Knowledge Management of Folk Wisdom according to the way of I-san Health Care
Researcher	Mr.Kidsada Sritunma, Mr.chettha Chakcha, Miss Naiyana Pratoomrat, Mrs. Metta Kengchuwong, Pariya Nilsaenierat, Mrs. Sarin Thongthummachat and Miss Oranuch Wongwattanasathien
Organization	Faculty of Science and Technology, Rajabhat Maha Sarakham University.
Year	2018

ABSTRACT

The research is about knowledge management of folk wisdom according to the way of I-san health care. The objectives of this study were to: 1) synthesize wisdom in health care according to the way of I-san, 2) share and manage knowledge of traditional medicine in the past and the wisdom in the I-san health care from present folk doctors and 3) transfer knowledge management, wisdom, health care of I-san people to the target group. The target group consisted of 1) 43 Thai major students and library and information science students at Rajabhat Maha Sarakham University, 36 community public health students at Rajabhat Maha Sarakham University, and 23 Thai traditional medicine students at Rajabhat Maha Sarakham University and medical personnel of the Maha Sarakham Provincial Health Office.

The research methodology was to: 1) explore seven different research about folk wisdom on health care in various aspects of medicine and health care of I-san people in the ancient medicine textbook selected by researchers, 2) interview 13 famous folk doctors in I-san using the snow ball sampling technique 3) take the knowledge and problems that come up to the focus group in order to check knowledge, share knowledge and transfer knowledge to the target group, 4) establish a local herbal data base to disseminate research findings in various forms.

The research results were as follows:

1) disease was believed to be caused by five causes namely, illness from a degenerative natural disease, ghosts, superstition, startled (disappeared soul) and past karma and present karma. As a result, the I-san people have a culture of complementary health care, such as the use of medicinal herbs, the use of magic spells to evict ghosts, the use of nutrition (“Ka-lum”), the use of spirit retrieving ceremonies, the use of meditation for healing sick people and the use of holistic health care. The goal was to enable the target patient to have a healthy, strong heart and a complete spirit. It was called explicit knowledge.

2) I-san folk medicine practitioners were a group who exchange learning, experience and expertise in specific diseases. Tacit knowledge and personal knowledge were used to keep up with the disease at present.

3) The target group had more knowledge and understanding in health care. This affected the way of thinking and the way of practice to healthy I-san people.